

позиції. Комплексна система реабілітації дозволяє не лише допомогти окремим людям подолати труднощі, пов'язані з досвідом війни, але й сприяє зміцненню соціальної єдності та формуванню стійких громад, здатних підтримувати один одного у процесі відновлення та розвитку.

Список використаних джерел:

1. Берлач А. І. Конфліктологія : навчальний посібник. Київ : Університет «Україна», 2007. 203 с.
2. Бойко О. В., Гузенко І. М., Кожевніков В. М. Психологічна підготовка військовослужбовців : метод. посіб. Ч.1. Львів : АСВ, 2010. 200 с.
3. Боярин Л. В. Теоретичний аналіз вивчення проблеми соціальної адаптації у психологічній літературі. *Теоретичні прикладні проблеми психології. Збірка наукових праць*. № 3. 2013. С. 57.
4. Варламов Д. О. Медико-соціальні проблеми професійного стресу у військовослужбовців миротворчих контингентів Збройних Сил України. *Військова медицина України*. 2003. Т. 3, № 3–4. С. 105–109.
5. Волик О. М. Соціальний та духовний комфорт військовослужбовців строкової служби Збройних Сил України. *Військова медицина України*. 2002. Т. 2, № 1. С. 92–94.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-621-1-75>

Балтремус В. Є.,

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент ЗВО кафедри педагогіки та психології
Вінницького національного медичного університету
імені М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна*

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА МОДЕЛЬ «М'ЯКОЇ РЕІНТЕГРАЦІЇ» ВЕТЕРАНІВ ЧЕРЕЗ РОЗВИТОК ФАСИЛІТАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЛІДЕРІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Процес повернення ветеранів до цивільного життя в умовах тривалого військового конфлікту виходить за межі суто медичної чи психологічної реабілітації. Сьогодні це системний соціально-педагогічний виклик, що потребує трансформації не лише особистості військових, а й самого соціального середовища, у яке вони повертаються. Традиційні методи реінтеграції часто фокусуються на «виправленні» або

«лікуванні» ветеранів, що інколи підсвідомо стигматизує захисників як об'єктів соціальної допомоги. Альтернативою виступає концепція «м'якої реінтеграції», яка ґрунтується на створенні екосистеми взаємодії, де громада стає активним фасилітатором відновлення, а не просто пасивним спостерігачем.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю подолання комунікаційних та смислових бар'єрів між ветеранською спільнотою та цивільним населенням. Соціально-педагогічний підхід у цьому контексті дозволяє розглядати реінтеграцію як процес безперервної освіти та соціального навчання всіх учасників взаємодії. Ключовою фігурою в цьому процесі стає лідер територіальної громади (голова ОТГ, староста, керівник громадської організації), чії фасилітативні компетентності визначають успіх формування стійкої громади.

Питання соціальної адаптації ветеранів та розвитку резильєнтності громад активно розглядаються в працях сучасних українських та європейських вчених. Зокрема, досліджуються аспекти психосоціальної підтримки в умовах війни [1], механізми формування соціальної стійкості територіальних громад [2] та інноваційні підходи до соціально-педагогічної роботи з вразливими групами населення [4]. Проте роль фасилітації як специфічного педагогічного інструменту в руках лідерів місцевого самоврядування для реінтеграції ветеранів залишається недостатньо висвітленою.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та розробити соціально-педагогічну модель «м'якої реінтеграції» ветеранів, що ґрунтується на розвитку фасилітативних вмінь лідерів громад як основного чинника нівелювання соціальної напруги та розбудови інклюзивного простору.

Концепт «м'якої реінтеграції» у соціально-педагогічному дискурсі ми визначаємо як стратегію поступового, ненасильницького включення ветеранів в соціальну тканину громади через створення умов для самоактуалізації. М'яка реінтеграція апелює до емпатії, горизонтальних зв'язків та неформальної освіти.

В основі запропонованої моделі лежить розвиток фасилітативних компетентностей лідерів територіальних громад. Фасилітація (від англ. *facilitate* – полегшувати, сприяти) – це стиль управління та комунікації, спрямований на стимулювання групової взаємодії, конструктивне вирішення конфліктів та підтримку особистісного зростання учасників процесу. Для лідера громади ці компетентності включають:

- Емпатійне слухання та комунікативна толерантність: здатність чути запити ветеранів без осуду чи недоцільної жалості;
- Навички медіації: вміння гасити потенційні конфлікти між ветеранами та членами громади на рівні побутових взаємин;
- Модерація інклюзивних діалогів: організація публічних заходів, де голос ветерана є рівноправним;

- Ресурсне орієнтування: здатність ідентифікувати сильні сторони ветерана (лідерство, дисципліна, стійкість) та інтегрувати їх у проєкти розвитку громади.

Модель «м'якої реінтеграції» складається з чотирьох взаємопов'язаних блоків:

1. Діагностико-прогностичний блок. Передбачає аналіз соціального клімату в громаді, виявлення прихованих стереотипів щодо ветеранів та оцінку рівня готовності місцевих лідерів до фасилітативної ролі. Важливо розуміти, що стійкість громади починається з усвідомлення її вразливостей [5].

2. Когнітивно-розвитковий блок. Спрямований на навчання лідерів громад основам андрагогіки, конфліктології та соціальної педагогіки. Тут фасилітація розглядається як інструмент «перекладу» військового досвіду ветеранів на мову цивільних можливостей.

3. Діяльнісно-інтеграційний блок. Реалізація конкретних соціальних ініціатив: створення ветеранських хабів не як закритих клубів, а як відкритих освітніх просторів; залучення ветеранів до патріотичного виховання молоді; спільні екологічні чи інфраструктурні проєкти.

4. Рефлексивно-корекційний блок. Постійний моніторинг емоційного стану учасників та корекція стратегій взаємодії. Реінтеграція – це не фіксований результат, а динамічний процес, що потребує постійного супроводу [6].

Особливе місце в моделі посідає корекційна складова. Соціальний педагог у співпраці з лідером громади має здійснювати педагогічну корекцію середовища. Це означає роботу з очікуваннями громади та нівелювання синдрому відторгнення, який може виникати через нерозуміння специфіки поведінки людей із бойовим досвідом. Фасилітатор тут виступає як буфер, що пом'якшує зіткнення різних життєвих світів.

Ефективність такої моделі прямо корелює з рівнем соціальної капіталізації громади. Коли лідер громади володіє техніками фасилітації, він здатний перетворити потенційну напругу на ресурс для розвитку. Наприклад, замість формального надання пільг (що є важливою, але недостатньою умовою), громада стимулює створення соціальних підприємств за участі ветеранів, де лідер громади фасилітує переговори з інвесторами та місцевим бізнесом [3].

Застосування соціально-педагогічної моделі «м'якої реінтеграції» дозволяє досягти наступних результатів:

- зниження рівня соціальної ізоляції ветеранів та профілактика девіантної поведінки;
- зростання рівня довіри всередині громади;
- апгрейд ветеранської політики до моделі партнерства;
- підвищення резильєнтності громади до зовнішніх та внутрішніх криз.

Важливо зазначити, що європейський досвід соціальної адаптації військовослужбовців акцентує саме на децентралізації та посиленні ролі місцевих громад. Проте в українських реаліях ми маємо доповнювати цей досвід глибоким соціально-педагогічним змістом, зважаючи на високу інтенсивність травматичного досвіду населення.

Таким чином, соціально-педагогічна модель «м'якої реінтеграції» ветеранів зміщує акцент з індивідуальної патології на соціальну функціональність та взаємодію. Розвиток фасилітативних компетентностей лідерів територіальних громад є критичною умовою створення стійкого середовища, спроможного не лише прийняти ветеранів, а й збагатитися їх досвідом. Перспективи подальших досліджень полягають у розробці конкретних методичних рекомендацій та тренінгових програм для посадових осіб місцевого самоврядування з метою опанування інструментарієм соціально-педагогічної фасилітації.

Формування стійких громад через «м'яку реінтеграцію» – це інвестиція в національну безпеку та соціальний мир.

Список використаних джерел:

1. Безпалько О. В., Зверева І. Д. Соціально-психологічна підтримка вразливих груп населення в умовах воєнного стану : монографія. Київ : Університет Грінченка, 2023. 248 с.

2. Карпенко О. Г. Соціальна педагогіка та соціальна робота: виклики сьогодення та стратегії розвитку громад. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2022. Вип. 2 (109). С. 15–26.

3. Ковальчук В. В. Розвиток адаптивного потенціалу ветеранів в умовах професійної перепідготовки: андрагогічний аспект. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки*. 2023. Вип. 91. С. 88–94.

4. Лях Т. Л., Лехолетова М. М. Фасилітація в соціальній роботі з ветеранами: від теорії до практики інклюзивних громад. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2024. № 1 (12). С. 45–57.

5. Миронова С. П. Корекційна педагогіка та інклюзивна освіта: трансформація підходів у посткризовому суспільстві. Кам'янець-Подільський : К-ПНУ, 2022. 212 с.

6. European Commission. Supporting the mental health and social reintegration of war veterans: best practices for local authorities. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2023. 134 p.